

ФЕНОМЕН І ПРИЧИНИ ПОЯВИ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

У наші дні є доволі розповсюдженим такий економічний процес, як тіньова економіка. Хоча наразі вчені не мають можливості точно визначити її світові обсяги оскільки саме явище має на увазі «прихованість» своєї діяльності від держави, його обсяги з кожним роком невпинно зростають. Підприємства переходять у тіньовий сектор з декількох причин:

1. Уникнення сплати податків, задля збільшення власного прибутку. Така поведінка дає можливість бути більш конкурентоспроможними на ринку та мати перевагу над іншими діючими фірмами, які представлені в офіційному секторі.

2. Нерозвиненість податкової системи країни: через велику кількість часу, яку підприємці витрачають на оформлення документації та сплату податків (більше 355 годин на рік в Україні, коли в країнах Європи цей показник досяг 220 годин на рік і менше) вони переходять у тіньовий сектор [1].

Та що ж таке тіньова економіка? В Україні прийнято притримуватися визначення наданого Державним комітетом статистики України [4] та Світовим Банком: «Тіньова економіка – це сукупність видів легальної діяльності з виробництва товарів та послуг, навмисно прихованих від державних органів з метою:

- 1) ухилення від сплати податків;
- 2) ухилення від виплат соціальних внесків;
- 3) недотримання стандартів праці, таких як: мінімальна заробітна плата, максимальна тривалість робочого тижня, правила техніки безпеки;
- 4) невиконання окремих адміністративних процедур, таких як заповнення статистичної звітності й інших адміністративних форм».

Незважаючи на приховану діяльність даного сектору, в ньому виділяють не тільки нелегальні дії, а також легальні та такі, що можуть бути здійсненні грошовим і не грошовим способом. (Табл. 1) Відповідно до цього, тіньова економіка включає незареєстрований дохід від виробництва юридичних товарів та послуг а також грошові і бартерні транзакції, отже вся економічна діяльність має підлягати оподаткуванню.

Таблиця 1. Класифікація тіньових та незаконних видів економічної діяльності [1]

Види економічної діяльності:	Грошові відносини		Негрошові відносини	
Нелегальні (незаконні)	Торгівля викраденими товарами та наркотиками, проституція, проведення азартних ігор, контрабанда, шахрайство		Бартер: наркотиків, викрадених чи контрабандних товарів тощо. Виробництво наркотиків або крадіжки для власного використання.	
Легальні (тіньові)	Ухилення від сплати податків	Уникання від сплати податків	Ухилення від сплати податків	Уникання від сплати податків
	Непредставлення звітності про доходи, отримані від самозайнятості; заробітна плата чи активи, отримані від непередставленої у звітах інформації, пов'язаної з легальною діяльністю	Знижки для співробітників, додаткові незарплатні пільги	Бартер легальних товарів та послуг.	Виготовлення товарів власними силами для власного використання

Виходячи з наданих вище визначень тіньової економіки, можна виділити декілька груп чинників зростання тіньової активності [1]:

1) Податковий тягар та тягар соціальних внесків. Вагоме зменшення величини прибутку після відрахування всіх платежів до держави створює велику різницю між валовим і чистим прибутком, що стимулює підприємців переходити в тіньовий сектор [2, 3, 5].

2) Ефективність держави. Дослідники зазначають, що функціонування держави за конкретними правилами обмежує певних працівників та не дає їм свободи вибору. Також тиск з боку держави та керівників офіційних компаній на іноземців фактично примушує їх шукати роботу деінде і найчастіше вони переходять в тіньовий сектор [1].

3) Якість суспільних послуг. Досі невизначено чи є низька якість суспільних послуг наслідком підвищення тіньової активності чи навпаки причиною її появи. Для вимірювання вказаного показника використовується індекс Державної Ефективності з переліку Індикаторів Державного Управління Світового Банку.

4) Стан офіційної економіки. В стані економічного спаду працівники шукають способи збільшення власних прибутків [1].

Список використаної літератури:

1. F. Schneider. Shadow Economies: Size, Causes, and Consequences. / F. Schneider, Dominik H. Enste — Journal of Economic Literature — March 2000. — P. 77–114.2
2. F. Schneider. Shadow economy under changing tax systems and structures. / F. Schneider and R. Neck. // Finanzarchiv. — 1993. — P.344-368.4
3. I.Mel'ota. Fiscal and regulatory causes of the shadow economies in transition countries: The case of Ukraine. / I.Mel'ota, U.Thiessen, T.Vakhnenko. — Institute for economic Research and Policy Consulting, 2001 — 25 p.
4. Методологічні положення обчислення обсягів економіки, яка безпосередньо не спостерігається: Наказ Держкомстату України від 2004-31-12.] — 23 с.
5. Харазішвілі Ю. Тіньова економіка України у розрізі основних видів діяльності / Ю. Харазішвілі // Статистика України. – 2006. – № 4. – С. 13–14.

Тези підготовлено в рамках фундаментального проекту кафедри фінансів НаУКМА на тему «Методологія та економіко-математичний інструментарій оцінки впливу тіньової економіки та дисбалансів на ринку праці на фінансову стабільність та економічне зростання в Україні».

Глущенко Г.В.

*Студентка 4 р. н., Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ДЕТЕРМІНАНТИ ДОЛАРИЗАЦІЇ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ ТА ДЕПОЗИТІВ В УКРАЇНІ

Явище доларизації економіки привертає до себе значну увагу науковців з огляду на те, що власне процес доларизації несе в собі загрозу заміни в окремих операціях національної валюти на іноземну. А це, в свою чергу, є суттєвою небезпекою для економіки країни, оскільки наявна нестабільність валютних курсів.

Доларизація економіки достатньо добре вивчена і більшість науковців у своїх працях визначають інфляцію як основну причину доларизації [4, 5, 6]. Окрім високого рівня інфляції та інфляційних очікувань визначають наступні причини доларизації в Україні: надходження експортної виручки; іноземні інвестиції; валютні перекази трудових мігрантів; нижча дохідність гривневих активів в умовах різкої девальвації національної валюти, схильність до зберігання заощаджень в іноземній валюті, яка обумовлюється досвідом попередніх кризових років тощо [3, 6].

Предметом нашого ж дослідження є доларизація банківських кредитів та депозитів, яку фактично можна вважати наслідком доларизації економіки, і яка являє собою утримання банками певної частки активів чи зобов'язань у вільноконвертованих валютах [6]. Водночас причини доларизації економіки та доларизації банківських кредитів і депозитів не є повністю тотожними.